

Чи легко бути молодим аніматором?

Журналіст (звертаючись до президента фестивалю Едуарда Назарова): Що ви хотіли б побажати молодій генерації аніматорів?

Назаров: Нехай живуть собі, як хочуть.

(суб'єктивні нотатки з фестивалю «Крок-2000»)

Ось і скінчився ще один «Крок», вже сьомий. Причалив до своєї гавані, де після короткого перепочинку, буде готуватися до наступного плавання. Адже фестиваль анімаційних фільмів «Крок» плаває по річках і морях України та Росії, а готують і проводять його дві команди — українська та російська. Президент цього річного фестивалю — Едуард Назаров (Росія). Генеральний директор — Ірина Каплична (Україна).

Чим же відрізнявся «Крок-2000» від своїх попередників? По-перше, присвячений він кіношколам світу, роботам студентів, дебютантам, тобто молоді. Через те середній вік учасників конкурсної програми наближався до 20 років. По-друге, фестивальний човен (тобто корабель «Федір Шаліпін») плавав за дуже цікавим маршрутом Москва-Углич-Ярославль-Кіжи-Валаам-Санкт-Петербург.

Журі переглянуло близько 90 анімаційних робіт конкурсної програми, а всі учасники фестивалю, крім того, мали змогу подивитися багато інформаційних програм, ретроспектив, ТВ-програм тощо. Якщо додати до цього насичену культурну «кроківську» програму, то фестиваль можна вважати навіть перенасиченим.

Коли дивишся фільми молодих, то хочеш побачити, хоча б маленьке, відкриття, нове, нестандартне світовідчуття, пошук, відвертість, можливо, чистоту та наївність. І за це готовий пробачити деяку професійну недосконалість, певні помилки у драматургії та режисурі. І доброзичливо налаштована аудиторія, пильно вдивляючись у фестивальний екран, готова була плескати в долоні, відшукавши щонайменший привід для цього.

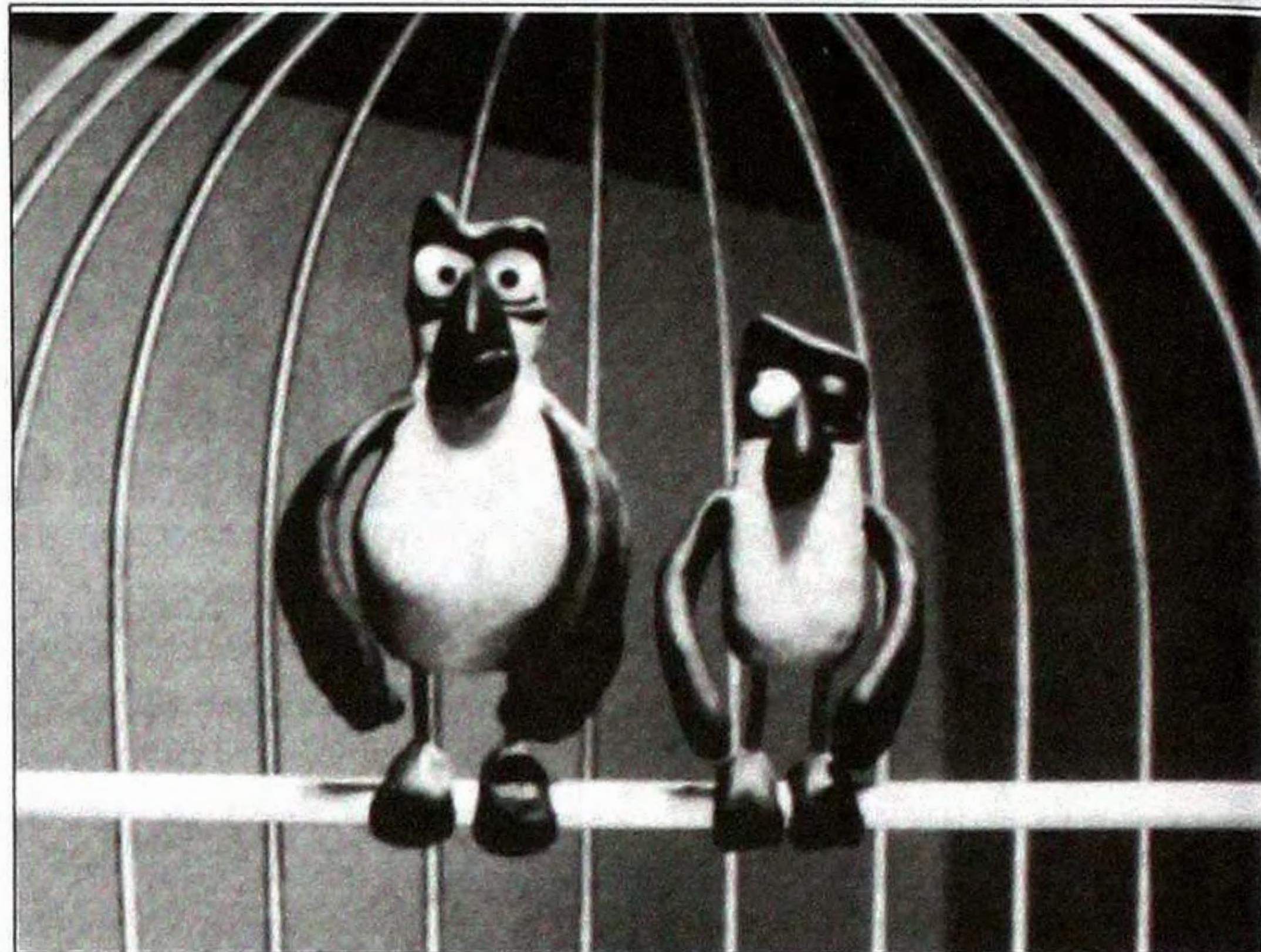
Проте, на жаль, таких приводів було мало. Було багато анімаційних «ужастиків», де у персонажів відтинають голови, руки, ноги... І хоча в анімації, мистецтві дуже умовному, такі речі і позбавлені натуралістичності, вони, на мій власний погляд, мають зацікавити, скоріше, психоаналітика. Мене здивувало, що журі вирішило нагородити один з таких «ужастиків», — фільм «Харара» молодого німецького режисера Андреаса Кайзера.

Щоб бути об'єктивним, треба відзначити певну легкість, розкутість, навіть деяку недбалість у фільмах молодих аніматорів із «забезпечених» країн. На цьому тлі фільми української та російської шкіл, хоча і сприймалися як ковток чистого повітря, не завжди були вишукані за формою. Можливо, доречним буде таке спортивне порівняння: тільки вміючи повністю розслабитися, спортсмен може досягти найвищого результату, і навпаки, скутість, надмірна

концентрація — це гальмо. Та звідки ж взяти цю легкість і розкутість нашим бідолашним студентам, коли вони змушені рахувати кожний метр плівки, кожену копійчину, знаючи, що іншого шансу може і не бути, і тому намагаючись відразу зробити щось епохальне? Було ще багато фільмів, де автори поклалися на електронний мозок комп'ютера більше, ніж на власну фантазію. Та були в цій різноманітній програмі і справжні великі та маленькі перлини. Це, насамперед, фільми, які пильне журі змогло відшукати та відзначити призами і дипломами.

Гран-прі дістався французькому режисеру Фаб'єну Друе за «Помпон» — 5-хвилинний ляльковий фільм про симпатичного песика Помпона, який потрапляє під колеса автомашини і пригадує своє «собаче» життя. Як для дебюту фільм зроблено дуже професійно, з вигадкою та гумором. Дуже симпатичні фільми «Світло» та «Лист» надіслав молодий режисер з Чехії Давид Сукуп. Він і отримав другий спеціальний приз журі.

Хотілося б трохи зупинитися на фільмі «Кохання» режисера-початківця з Москви Агамурада Аманова. Кажуть, що фільми схожі на своїх авторів (або навпаки). У цьому випадку маємо яскраву ілюстрацію такого припущення. Маленький двірник холодного осіннього дня, замітаючи у парку, закохується у паркову скульптуру кремезної дівчини. Він жаліє бідолашну, знімає своє пальто та вдягає її. Сам, щоб не замерзнути, робить кілька ковтків з пляшки та засинає. І наснилося йому, що поруч з ним на ліжку — його кохана, статуя дебелої красуні. Він турботливо намагається її прикрити, щоб, борони Боже, не замерзла... Хтось трясє його за плече, і двірник прокидається. Маленький, скоцюрблений, він спав просто

на холодній землі. А з висоти свого постаменту дивилась на нього кохана статуя, одягнена у його коротеньке пальто.

Якщо додати до сюжету те, що фільм намальовано в стилі «наївного живопису», то ви, можливо, зможете відчуту ту теплу атмосферу, яка огортає цей дещо наївний, але такий людський фільм. Сам автор розповів на прес-конференції, що він 8 років працював двірником, і тому, працюючи над фільмом, був «у матеріалі». До останньої хвилини не вірив, що його фільм буде якось відзначено. (Він отримав приз «За дебют», розділивши його з фільмом «Вигнання Демона» режисера з Великобританії Девіна Кроу).

Приз за найсмішніший фільм було присуджено французькому режисерові Луї Брисено за фільм «Птахи у клітках не літають». До речі, цей фільм вже було відзначено цього року на фестивалі в Аннесі (Франція). Переказувати його не беруся, тому що його гумор не в сюжеті, а в тому як грають «актори» — двоє кумедних пластилінових птахів.

Взагалі найкращі анімаційні фільми переказувати неможливо, адже вони здебільшого побудовані на пластиці, де головним компонентом є рух, колір, світло, звук, тонке акторське мистецтво, і не завжди присутній чіткий літературний сюжет. Я, звичайно, маю на увазі авторську анімацію, яку ми повинні оцінювати за законами мистецтва, на відміну від анімації комерційної, яка є товаром і далеко не завжди відповідає цим критеріям. У Києві вже 10 років існує студія «Борисфен-Лютес», яка є спільним українсько-французьким підприємством і випускає саме комерційну продукцію. (І на якій сьогодні працює більшість представників київської анімаційної школи, адже треба якось заробляти на життя).

На «круглому столі» за участю представників різних анімаційних шкіл прозвучало питання: «Кого і для чого ми готуємо?» (Зверніть увагу: не **ЯК** готуємо, а **ДЛЯ ЧОГО**). Відомо, що багато наших аніматорів, отримавши освіту чи в Москві, чи в Києві, їдуть працювати за кордон. Чому це відбувається — зрозуміло. І виходить, що ми готуємо кадри для іноземних студій. Додам: висококваліфіковані кадри, які цінують в усьому світі. Проте це стосується переважно

комерційної анімації. Адже отримати можливість зробити свій авторський фільм за кордоном так само важко, як і в нас, а може, навіть, ще важче, бо гроші там рахувати вміють. Молодих режисерів з Росії та України, які змогли скористатися такою нагодою, можна перерахувати на пальцях однієї руки.

А навіщо взагалі потрібні ті авторські фільми, що їх має змогу побачити обмежена кількість професіоналів та фестивальна публіка?

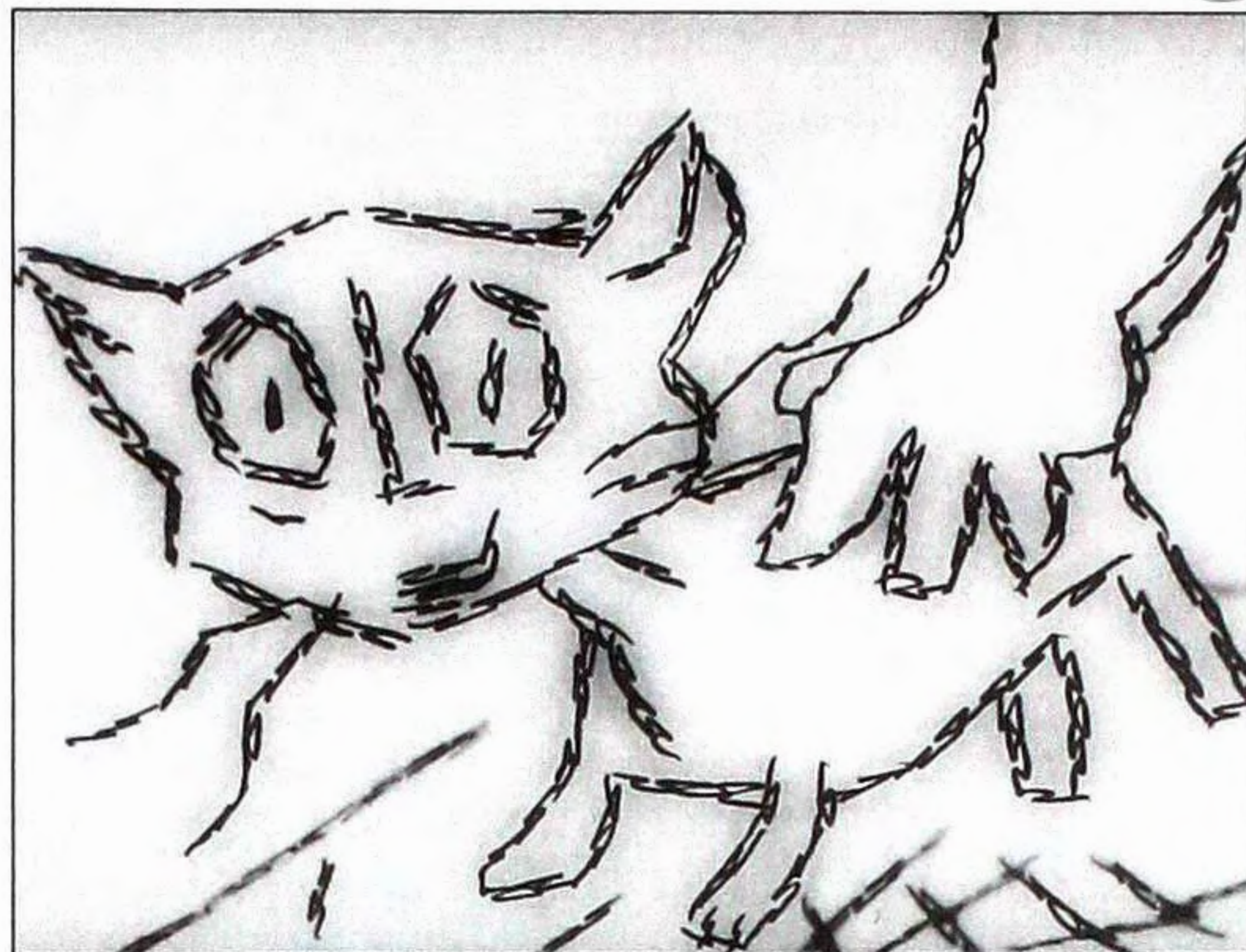
Це те саме якщо запитати — чи потрібно взагалі мистецтво?

Я вже чую запитання: «А як виглядала на фестивалі наша українська школа в контексті світової анімації?»

Скажу відразу: гірше, ніж вона на це заслуговує. Хоча наша програма студентських фільмів і отримала два призи: диплом журі і приз ім. Ірини Гурвич, та диплом журі і приз каналу «1+1». Хочу пояснити: я не маю жодних претензій до журі. Справа в іншому. За регламентом фестивалю, ми мали право включити до конкурсної програми лише ті фільми, які не брали участі в минулих конкурсах «Кроку». Так сталося, що це право отримали лише чотири студентські роботи: курсові роботи другокурсників, які було зроблено не стільки для участі у фестивальных конкурсах, скільки для того, щоб чогось навчитись. (Хоча одна з них — «Ніч» Анатолія Лавринишина — встигла отримати приз на фестивалі «Відкрита ніч»). І ось на плечі цих юних людей ліг тягар відповідальності за всю українську анімаційну школу.

Зізнаюся — перед початком фестивалю у мене були сумніви щодо доцільності участі моїх студентів у фестивальному конкурсі. Адже, як у спорті, досвідчений тренер має берегти своїх вихованців від передчасної участі у серйозних змаганнях, аби вони не зламалися. Проте можливість набуту неоціненний досвід, побачити багато фільмів своїх колег з різних країн світу, поспілкуватися з ними та з досвідченими майстрами переважила. І в цій акції було більше плюсів, ніж мінусів.

Молода київська журналістка запитала в мене: «Ви теж вважаєте, що української школи анімації не

існує, а вся українська анімація — не більш ніж відгалуження російської анімаційної школи?»

Я був трошки ошелешений, але детально розповів їй, у чому я вбачаю відмінність української анімаційної школи від російської, наводив приклади, називав прізвиська, фільми...

Цього запитання могло б не бути, якби дирекція й оргкомітет фестивалю включили до нього інформаційну програму з фільмів сучасних молодих київських аніматорів, ретроспективу дебютів майстрів київської анімації, як це зробили московські колеги.

Чудово розумію, що у наших московських друзів значно більший вибір, бо там є кілька центрів, де готують фахівців. Окрім ВДІКу і вищі режисерські курси, і школа студія ШАР, вихованці яких гідно тримають марку якості.

Але і ми могли б скласти цікаві програми дебютів наших майстрів. (Нагадаю: дебют Алли Грачової «Ведмедик і той, хто живе в річці», — мав гран-прі міжнародного фестивалю). Проте, київська дирекція «Кроку» виявила надмірну скромність, яку можна розглядати як неповагу до власної історії. Якщо сам себе не поважаєш, то не чекай, що тебе поважатимуть інші.

Менш за все я б хотів, щоб ці рядки сприймалися як спроба виправдатися. Впевнений, що київській анімаційній школі це ні до чого. Один маленький штрих: головою міжнародного журі на цьому фестивалі був Олександр Татарський — відомий аніматор з Москви, один із моїх учнів, вихованець київської школи, чого він ніколи не забуває, як і його друг Ігор Ковальов, який вже 8 років працює в Лос-Анджелесі. Коли я сідав писати ці нотатки, хотів свідомо обмежити своє завдання аналізом творчої сторони фестивального життя. Проте, у нашому житті все так щільно пов'язане, що часом важко відокремити одне від іншого. Тому не можу не згадати про одну маленьку, але прикру «накладку». Хоча вся «кроківська» команда працювала старанно, сумлінно, навіть самовіддано, намагаючись підтримувати атмосферу свята, на жаль, до самого кінця енергії не вистачило. (далася взнаки перенасиченість програми).

■ Кадри з фільму
«Птахи у клітках не літають».
Режисер Луї Брисено. Франція.
Приз за найсмійніший фільм. (1,2)

■ Кадр з фільму
«Чому сова вночі не спить?».
Режисер Євген Альохін.
Україна.

■ Кадр з фільму «Нудьга».
Режисер Сергій Коток.
Україна.

На заключну прес-конференцію, що мала відбутися вже після закінчення фестивалю, з'явилися лише представники преси. Ні дирекція, ні журі не визнали за потрібне поспілкуватися з мас-медіа. Прикро. Адже, як учив Штірліц: «Запам'ятовується останнє».

І на закінчення. Для цього «Кроку» я зробив коротеньку, на 35 секунд, анімаційну заставку, яка мала передувати фестивалю переглядам: молодий «зелений» «Крок», безтурботно підстрибуючи, наздоганяє старенького «Крока», який йде, спираючись на ціпок, і падає. Молодий «Крок» витирає об нього ноги і скаче собі. Потім повертається, витрушує зі старого пилуку і, піднявши його, як прапор, прямує далі. Ця заставка чимось не сподобалась генеральному директору «Кроку» і її було «знято з дистанції». Та не про це мова. Після фестивалю, присвяченого молоді, я зрозумів, що в цій заставці я видавав бажане за дійсне. Як пильно я не вдивлявся у фестивальний екран, але так і не побачив тотального наступу молодих, які мали б «витерти ноги» об ветеранів. Не знаю навіть, на жаль чи на щастя. Скоріше, мабуть, на жаль.

P.S. Кожен «Крок» — це маленьке свято, яке відбувається за моральної і матеріальної підтримки спонсорів (не буду їх перераховувати), і величезна їм за це подяка. Але це свято відбувається раз на рік і триває приблизно 10 днів. А як жити 355 днів молодим (і не дуже молодим) аніматорам? Хто їх підтримує у відчайдушних намаганнях зберегти той маленький вогник «авторської» анімації, який сьогодні вже ледве жевріє і може згаснути кожної хвилини? На жаль, це питання поки що лишається суто риторичним.

Євген Сивокіт, керівник майстерні режисури анімаційного фільму КДІТМ ім. І. Карпенка-Карого. 31.08.2000